

Imprimat legal.

Țara Noastră

FONDATOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL VII

No. 30

25

IULIE

1926

În acest număr: *Criza parlamentarismului de Alexandru Hodoș*; *Eu am crescut, poezie de Zaharia Stancu*; *Un dicționar al limbii române? de T. Argezi*; *Prescură neslujită de Septimiu Popa*; *Bacuin, cincizeci de ani dela moartea lui de G. M. Ivanov*; *În campanie electorală: la cumpăna apelor de P. Nemoianu*; *Românii ardeleni în Franța de Corneliu Codarcea*; *Săptămâna literară: O îndoită nedreptate. Revistele își iau vacanță. Câteva cuvinte despre „Flamura” de D. I. Cucu*; *Insemnări: Proști și farsori, Expoziția și târgul volant, Bubi și revoluția socialistă, Pater Olasz etc. etc.*

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: 'PIATA CUZA VODĂ No. 16

Un exemplar 10 Lei

© BCUCluj

Țara Noastră

Criza parlamentarismului

Se vorbește tot mai des, și cu tot mai multă îngrijorare, despre o criză a parlamentarismului. Problema nu se pune numai pentru tânăra democrație română, care ar putea să bănuiască, și nu fără motiv, că deprecierea stângaciului său regim reprezentativ ar avea drept pricină lipsa de pregătire a celor mai mulți dintre profitorii recenți ai votului universal.

Parlamentul, la noi, privit prin prisma fermecată a talentului, a cunoscut, într'adevăr, vremuri de splendoare. Pe vremea aceea, la tribuna Camerei, se încrucișau în tolu luptei argumente călitate la flacăra vie a talentului unor vorbitori, cari nu aveau nevoie să acopere perorația adversarului cu strigăte nearticulate, pentru a smulge astfel, cu ajutorul unei superiorități a cordelor vocale, triumful gălăgiei amorfe asupra agerimei de spirit. Se războia atunci logica fină, cu șerpuiiri ironice, a lui Titu Maiorescu; verbul tumultuos și inspirat al lui Barbu Delavrancea; replica abilă și elegantă a lui Alexandru Marghiloman; simțirea românească, înflorită de caracterizări fericite, a lui Nicolae Filipescu; și chiar încercările nedibace, dar pline de savoarea neofitului, ale tânărului deputat N. Iorga. Și nu erau numai o întrecere de retorică subtilă, aceste debateri desfășurate într'o atmosferă de adevărată sărbătoare, pe cari publicul le aștepta ca pe niște prilejuri de aleasă reconfortare intelectuală. Debaterea, desfășurându-se totdeauna sub egida celui mai perfect cavalerism, scotea la iveală cunoștiințe temeinice în materie de legiferare publică, și adeseori un discurs ținut cu prilejul unui proiect de lege, era o adevărată lecție de legislație comparată. Șerpuirile ademenitoare ale vervei și ale

elocvenței brodau arabescuri minunate pe temelia de stâncă a culturii și a erudiției.

Din nefericire, însă, tot ceea-ce se legifera era oarecum departe de necesitățile reale ale poporului român; se turnau fără răgaz tipare împrumutate din occident, pentru un fond de viață publică rudimentară; iar frumoasele cuvântări nu mult schimbau din înfățișarea mizeră a stărilor noastre sociale. Tot atâta sărăcie băntuia în satele noastre, și tot atât de amăgitor era frumosul decor parlamentar, în mijlocul căruia s'a jucat cincizeci de ani o bună piesă de teatru, fără participarea, măcar în calitate de spectator, a păturilor populare. Colegiile censitare puteau să pună la dispoziția țării asemenea Parlamente, pe cari nu le mai avem astăzi, și în cari aspectele civilizației erau pe deplin salvate, dar frământarea revendicărilor populare nu ajungea totdeauna până la înălțimea tribunei parlamentare, unde reprezentanți generoși ai colegiului al treilea vorbeau ca în Camera Lorzilor, fără să-și aducă aminte, că pe întinsa lor moște de câteva zeci de mii de pogoane băntuia rușinoasa boală a pelagrei.

Astfel, ca în toate ramurile noastre de activitate publică, am suferit și în materie de parlamentarism, până după război, de o endemică criză de sinceritate. Formele nu se potriveau cu conținutul. Și, dacă cercetăm mai cu luare aminte tainele dezorientărilor prezente, vom regăsi, poate, aceleași cusururi și pentru epoca de acum. Votul universal, au zis mulți, — ce e drept mai adeseori pe șoptite, — a fost dăruit țărănimii prea de vreme. (A fost dăruit, cu adevărat, căci nu se poate vorbi de cucerirea lui printr'o mișcare de jos în sus, așa cum s'a întâmplat, de pildă, cu reforma agrară, pentru soluționarea căreia a curs din belșug sânge țărănesc). Nu știm, dacă se poate spune că votul universal a fost dat prea de timpuriu. În desfășurarea, nu totdeauna atât de capricioasă, a istoriei, evenimentele n'au obiceiul să se pripească. Chiar revoluțiile sunt salturi, pe care istoria uită să le facă, iar oamenii îi aduc aminte. Un asemenea salt, o adevărată revoluție pașnică, a însemnat votul universal în România. Dar spiritele n'au fost prin nimic pregătite în vederea acestei prefaceri. Țărănimia dela noi s'a trezit într'o bună zi cu un drept, despre a cărui folosință nu i se spusese nimic până atunci, ca și cum i s'ar fi pus în mână o armă, înainte de a ști ceva despre mânăuirea ei. Vina pentru această stare de lucruri cade, desigur, exclusiv în cărucă vechilor partide istorice ale vechiului Regat, cari, fără excepția partidului liberal, nu s'au gândit niciodată în mod serios la ziua, când bietul colegiu al treilea — colegiul minciună — va lua asupra sa sarcina covârșitoare de a hotări singur despre soarta sa viitoare. Nu numai că mulțimea satelor dela noi nu avea, și nu are nici acum, o icoană precisă și reală despre angrenajul mecanismului constituțional; nu numai că habar nu are, de multe ori, despre rostul și misiunea Corpurilor legiuitoare, dar această mulțime a fost lipsită, în cele mai multe părți, chiar și de abecedarul elementar al unei educații cetățenești. E aproape de necrezut, cum au putut reprezentanții de ieri ai păturei conducătoare să-și înțeleagă atât de puțin datoria lor față de ziua de mâine.

În asemenea condiții de viață, cu o asemenea lipsă de discernământ politic la țărâtimea noastră, era fatal ca cele dintâi zile, zilele de copilărie ale votului universal, să fie caracterizate printr-o penibilă zăpăceală a greolului nostru corp electoral. Neștiind bine ce să facă cu arma ce i s'a încredințat, țărâtimea a căzut repede pradă înșelăciunii, a crezut în cele mai îndrăznețe sugestii, a aplecat urechia sa neobișnuită la glasul de vulgară sirenă al demagogiei pescuitoare în apă tulbure, și ne-am trezit în pestrițul Parlament dela București cu o serie de figuri noi, trimise ca o pleavă de revărsarea apelor unei precipitate primăveri politice. Au venit, deci, cu gândul să ne stăpânească în numele democrației răsbunătoare, dnii Măță, Ploale, Băzdăgă, și compania, a căror retorică primitivă, cu foarte multe erori gramaticale, s'a prăvălit bolovănoasă dela aceeaș tribună, de unde vorbise numai cu cinci ani mai înainte magicianul cuvântului, care a fost Tache Ionescu...

Dar, și aceste defecte de armonie estetică, legate de orice început de viață proaspătă, ar fi fost înțelese și iertate de glasul vremii, dacă la temelii atâtor exhi biții noduroase ar fi stat măcar o picătură de credință și un dram de sinceritate. Istoria, ca să vorbim din nou de ea, n'a osândit niciodată pipăirile nesigure ale societăților în fașe; și, după cum a trecut cu vederea peste grosolănia sanchiloșilor Franței dela 1793, tot așa ar fi înțeles și opin'riile de sintaxă ale celor dintâi vlăstare, isbucnite la întâmplare din trupul plin de sevă proaspătă al statului român, în lărgitele lui cuprinsuri. Lucrurile s'au petrecut însă altfel. Tribunilor poporului, li s'ar fi amnestiat toate infracțiunile împotriva bătrânelor uzanțe parlamentare. Șarlatanilor, nu li se putea îngădui să compromită o instituție la primele sale diburi către viitor. Reacțiunea împotriva lacomilor antreprenori ai nalvității populare n'a întârziat să vină. Acești paraziti ai votului universal au fost, fără îndoială, cei dintâi și cei mai primejdioși dușmani ai parlamentarismului la noi. Opinia noastră publică s'a obișnuit încetul cu încetul să creadă, că Parlamentul unde se produce popa Man din Gherla și unde strigă onorabil domn Oaie dela Huși, e o evidentă inutilitate, costisitoare pentru țară și supărătoare pentru timpane. Vreme de șapte ani, așa zișii reprezentanți ai durerilor populare, — marii proprietari de voturi, cum i-a numit dl Octavian Goga, — n'au contribuit la gloria Parlamentului, și la reputația lui, decât cu interjecții imposibil de descifrat, cu repetate încercări de păruială, cu câte-o revărsare de gaze asfixiante, și cu multe, cu foarte multe declarații de complectă abținere. Ei n'au participat până acum cu nimic la opera de legiferare; n'au fost prin nimic colaboratori la încercările de a se scoate țara din greutățile începutului, ci au lăsat la fiecare ocazie imoresia, că înscenarea lor parlamentară, subliniată de atâtea ieșiri violente, e o simplă formalitate constituțională ridicolă, de care ne-am putea lipsi fără nicio pagubă.

Lupta pentru salvarea prestigiului parlamentar la noi se cădea, deci, să meargă paralel cu războiul împotriva demagogiei. Inceputul,

după părerea noastră, s'a făcut. Partidele, a căror existență se întemeiază pe agitația fără de răspundere și cari nu s'au distins până acum în incinta Camerei decât printr'un soi de obstrucționism de vulgară esență, au fost învinse, fără nicio aparență de îndoială, în recente alegeri. În ceea ce privește soarta lor viitoare, se pot face diferite pronosticuri, convingerea noastră e că sunt biruite în chip definitiv. În orice caz, pentru un lung șir de ani au fost reduse la tăcere. De partidele de ordine depinde, ca materia electorală dela noi să fie în viitor mai puțin inflamabilă, educația politică a maselor devenind un interes național primordial pentru vremile pe cari le trăim.

Nu se poate tăgădui, că această victorie împotriva demagogiei s'a făcut cu ajutorul puterii executive. Aci ne întâmpină, desigur, un paradox al situației noastre politice, care vrea ca reabilitatea parlamentarismului să se realizeze cu sprijinul unei intervenții autoritare, de sus. Faptul nu trebuie să ne mire, căci compromiterea ideii parlamentarismului nu e, cum s'ar putea crede la prima vedere, în interesul niciunui guvern patriot, conștient de răspunderile sale. Apoi, mai e și altceva. Fenomenul de care pomenim nu e propriu României. Acelaș lucru, dacă vrei să recunoașteți, s'a petrecut și în Italia, unde dictatura fascistă, care se putea exercita și fără aprobarea Parlamentului, nu s'a dispensat de ajutorul acestuia, ci dimpotrivă a căutat să-i justifice o utilitate, pe care ezițările sale anterioare reușiseră s'o clatine de-abinele. Aceasta a fost atitudinea lui Mussolini, și nu se știe, dacă în Franța plictisită de sterilitatea luptelor parlamentare nu se va întâmpla la fel. O cărmuire viguroasă, stăpână pe mijloacele sale de realizare politică, va veni și aci să curme dezorientarea primejdioasă de până acum, sfârșindu-se cu sterila echilibristică a unor combinații prea complicate, și imprimându-se vieții publice franceze o directivă unică, hotărâtă, plină de curajul indispensabil al faptei. Se va rezolva astfel chinul semn de întrebare; problema răspântiei sale dureroase va fi deslegată, și Franța va ști, în fine, pe ce drum merge: spre Roma, sau spre Moscova? Căci altă cale, orice ar zice apărătorii democrației nebuloase, nu există. Liniile mari sunt trase, restul e o chestiune de amănunt geografic și de temperament național.

Parlamentele, pretutindeni unde ele au suferit o diminuare de prestigiu, s'au resimțit în primul rând de pe urma convingerei, care a început să circule, despre inutilitatea, sau chiar despre primejdiosul lor mod de a funcționa. În împrejurări deosebite, răul având pretutindeni alte origini, aceasta a fost rădăcina de care au pătimit toate. În Franța, Parlamentul se resimte din cauza pulverizării exagerate a curentelor politice. O simplificare va trebui să se producă și acolo. La noi, din fericire, această simplificare e în curs de cristalizare. Se adeverește astfel o stare de spirit comună tuturor țărilor, după război, și iese tot mai limpede la iveală adevărul, că în era de zămislire a timpurilor noi, forțele populare, cari nu știu totdeauna încotro e drumul

cel drept, au nevoie să fie conduse spre țel de o mână tare, care să canalizeze spre binele obștesc energiile creatoare ale națiunii întregi.

Parlamentele vor trebui să contribuie la această muncă de construcție intensă, fără să adauge la greutatea inerentă ale momentului și povara copleșitoare a nesiguranței, a șovăielii și a disputelor sterile. Numai așa ele își vor fi înțelese menirea lor, și numai așa vor fi scăpat de spectrul dezagregabil al unei compromiteri desăvârșite.

ALEXANDRU HODOȘ

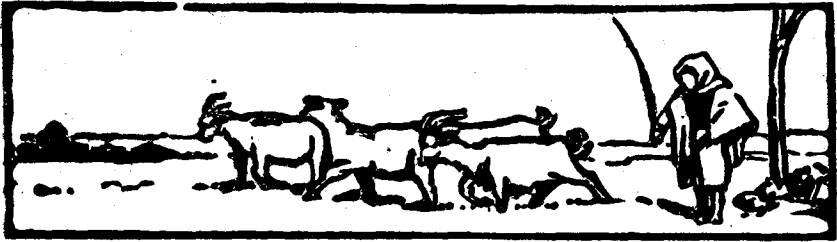
EU AM CRESCUT...

Eu am crescut cu macii și strugurii pe câmp
Și mai păstrez, ca iarba, și-acum, sub pleoape, rouă.

Străbunii mei vânjoși, cu tulpice și ghioage,
Pe-aicea și-au păscut cirezile blajine,
Cioporul de mioare bălane, herghelia,
Și lângă crama scundă cu chiote în căzi
Băsmeau lungiți la focuri când adormea prisaca.

De-aceea mi-e drag câmpul, livada, codrul sur,
Podgoriile, boii, albinele și mănji
Ce trec, năluci sirepe, prin porumbiști brumate...

ZAHARIA STANCU

Un dicționar al limbei române?

Aventurosul dicționar al Academiei revine la ordinea zilei și sunt multe speranțe ca, de data asta, litera A să ajungă în 25 de ani la cuvântul *Axenta*.

Dicționarul Academiei se prezintă ca o comedie bufă, care se putea socoti că nu mai provoacă râsul nimănui, după o ilaritate generală de câteva ori epuizată. Comicul însă are infinite resurse, pe care și le extrage, când celelalte au degenerat, și din tragedie. Chestiunea dicționarului este readusă pe tapet cu cel mai doct spirit de seriozitate, de câteva personaje grave și încrețite. Țigarea odată aprinsă trece din gură în gură, se umezește de toate gingiile și fiecare trage și scoate câte un fum.

Mă rog, este vorba într'adevăr de necesitatea inexorabilă, pe viață și pe moarte, de mineele cuvintelor românești, fără de care nu mai putem ști vorbi și scrie — sau de o reclamă indirectă pentru obținerea, într'un viitor apropiat, a unei comenzi tipografice în folosul vre-unei case de editură, care după ce și-a sleit autorii s'a specializat în anuare?

Puțină discuție asupra dicționarului nu va fi poate de prisos.

Înainte de toate, Academia nu pare organul apt pentru ducerea la sfârșit a repertoriului cuvint lor românești; — e de neînțeles cum nu i s'a preferat Serviciul Geografic al Armatei sau Direcția Poștelor și Telegrafelor, care ar fi dat gata în câțiva ani de zile întregul dicționar. Pentruca soarta unui monument inutil, cum este un dicționar, să fie definitiv și mortal încatenată de Academie?

Apoi cine simte cu adevărat lipsa unul quintal de hârtie maculată, care răspunde importanței de întindere a unui vocabular? E un mobilier atât de indispensabil medicului, arhitectului, inginerului, financiarului, industriașului, ofițerului sau literatului, în cât să trebuiască neapărat și subt amenințare, construit? Cine îl va deschide vreodată, de vreme ce nimeni nu are nimic de învățat dintr'un dulap atât de voluminos, afară de câte un cărturar, care a uitat cum îi zice noțiunii de armăsar?

Folosul destul de mizer, nu justifică atâta trâncăneală savantă, câtă ne împuie urechile de un anotimp încoace, în care o sumedenie de energii scriptice neîntrebuințate își descoperă deodată un ideal. Dar să presupunem că și scaunul cu 35 de picioare, pe care l-am avea într'o odaie, ne-ar fi odată necesar, ca să astupăm cu el un colț de mușgaiuri din apartament — și să primim posibilitatea că Dicționarul Limbeli Române, scris în Academie, ne va umple, ca o arhivă de numismați, o poliță întreagă din bibliotecă. Cine garantează atunci că acest obiect de lux steril va fi cel puțin *complet*? Amfi oportun să răspundă unul din serioșii inițiatori de trâncăneală, că el poate să controleze și să dea garanții că dicționarul va cuprinde unanimitatea cuvintelor românești. Și dacă din întâmplare, se va găsi și acest omnipotent, el mai rămâne să fie examinat la Pantelimon.

Credem iarăș că nimeni nu este atât de temerar și de simplu de căpățină, în cât să afirme că în limba românească am căpătat acea rigiditate a patologiei de bătrânețe, care permite să împărțim limba în două limbi deosebite, una scrisă și cealalta grăită și că limba scrisă ar fi mai bună, mai suculentă și mai colorată ca limba vorbită. Fenomenul fericit al limbii noastre consistă tocmai în faptul că ea riscă foarte puțin să devină obiectul didactic al unei cristalizări, că se găsește în viață și în mișcare permanentă și că toate provinciile, latitudinile, orașele, satele și cătunele contribuiesc neîncetat, cu lingurița lor de silabe, la sporirea nivelului cantitativ al limbii. Scriitorii, de oriunde vin, scriu ca toată lumea și ca în regiunea lor. Și până se va naște dicționarul, câte cuvinte noi vor abunda pipărate în bălăria graului românesc?

Prin urmare, fără să ne simțim orgoliile jignite, să mărturisim că facem o prostie, cum am făcut și altele — și să dăm de o parte preocuparea greoaie și deșartă a confecționării unui dicționar academic. Nu ne face trebuință. De altfel, dovada o aduce încremenirea Dicționarul fără accident.

Ne trebuie însă altceva, ne trebuie o Enciclopedie — și nu e tot una, una cu alta. Pe când — dicționarul este un registru searbăd de cuvinte, pe care el nici nu le poate, niciodată, cuprinde în întregime, enciclopedia pune la rând alfabetic, într'o carte, numai acele cuvinte care conțin, de sine stătătoare, o realitate materială, fizică sau intelectuală. Cuvintele dicționarului sunt niște copci, din care se pot întocmi șiraguri și lanțuri pentru legat o gândire. Cuvintele enciclopediei sunt gândiri experimentate și fapte deslegate, substanțe. Lectura lor comportă la orice vârstă și pentru toate gradele cunoștiinței, un interes informativ.

Cuvântul *Lână* în dicționar e feminin, și dacă Academia acceptă pluralul comercial, el are și un plural, în strada Lipscani. I se face, dacă autorii vor să întindă textul, și etimologia și i se caută, eventual, sinonimii și antinomii, iar ca un exces, se mai poate adăoga și origina, indicând de pildă că lâna este păr de oaie. Dacă îți cade în mână atare literatură, o arunci pe fereastră.

În Enciclopedie Lâna se analizează, se compară, se țese, se brodează, devine postav, se deosibește în calități și neamuri, constituie motivul unui studiu divers și instructiv, indiferent de profesie și intelectul cititorului. Enciclopedia e-o expoziție de materiale vii; dicționarul e un cimitir antipatic, petice dintr'un album de croitor, care de-abia începe să taie.

Atât mai bine dacă Academia va face în patru rate de ani o enciclopedie, pe care un singur om, cu colaborările alese de el, Diaconovici, a făcut-o cum a putut, cândva, și a tipărit-o în 3 volume la Sibiu. De-o enciclopedie avem însă nevoie urgentă. Le trebuie tinerilor și le trebuie bătrânilor, școlărilor și dascălilor, meșteșugarilor manuali și intelectuali — pentru a-și controla noțiunile, pentru a le căpăta sau a și-le amplifica. Enciclopedia e-o carte tehnică, educativă și civilizatoare și pentru un cititor inteligent, cum este românul, ea poate deveni, în specialități, o bază de invenții, de descoperiri sau cel puțin de cercetări. Enciclopedia e un instrument în funcțiune.

Cine să-și ia sarcina însă a unei enciclopedii, dacă lipsesc și lucrătorii și fondurile? De casele de editură să nu mai vorbim; ele s'au deprins să facă târațe de lemn din capitalul acționarilor, pus în dinții câte unui șoarice imberb; ele n'au priceput încă ce așteaptă publicul și ce nu știu editorii să-i puie la îndemână. „Cine“ este un îns complex. La o enciclopedie românească este onorabil să colaboreze toată lumea, atât dascăli cât și cetățenii care au învățat carte de la ei; atât învățații specialiști cât și profesioniștii intelectuali — și meseriași. Trebuie să ne bizuim pe mâna de autori a câtorva categorii de cărturari și meșteri și pe o metodă de organizare precisă. Colaboratorii enciclopediei ar fi să fie:

1. Aproximativ 300.000 de funcționari de stat.
2. Advocații.
3. Inginerii.
4. Medicii.
5. Arhitecții.
6. Negustorii.
7. Industriașii, patroni și lucrătorii.
8. Pictorii, actorii, muzicanții, ziaristi și literații.
9. Farmaciștii și droghiștii.
10. Directorii de bancă.

În prima categorie, a funcționarilor, stau preoții, învățătorii, profesorii, ofițerii, magistrații, medicii, inginerii și toate profesiile libere salariate. Funcționarii pot da enciclopedia necesară, fără alte colaborări, afară de aportul industrial, financiar, farmaceutic și comercial.

O metodă de lucru acceptabilă ar consta în invitarea tuturor de a scoate din ceeace are fiecare sentimentul că știe bine, noțiunile sortate pe cuvinte, de a scri așa cum se pricep, de a iscăli și de a trimite manuscrisele la o adresă, fie și la Acađemie, care trebuie puternic suspectată de savanterie ostilă. Când nu realizează nimic colectiv, 40 de boeri ai culturii se pricep minunat să se adune ca să-i se

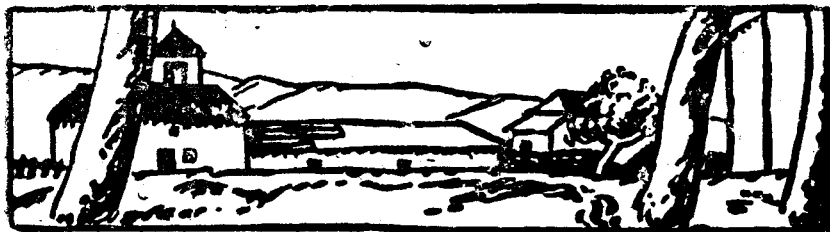
opuie. Manuscrisele ar putea să fie trimise unei reviste, de pildă, sau unei instituții libere sau oricui s'ar întâmpla. Am propune zadarnic Casa Pădurilor, Casa de economie sau Administrația financiară.

Însă, o dată cu manuscrisele, colaboratorul să trimită și câte 1 leu pe lună de fiecă cuvânt dezvoltat. 500.000 de colaboratori cu mintea organizată și disciplinați în marginile necesității mari a unei Enciclopedii, pot contribui, fără să simtă, cu 6 milioane lei anual. Să dăm un termen de 3 ani punerii la punct a Enciclopediei: 18 milioane vor fi suficiente pentru organizarea controlului, pentru stilizarea și orânduirea materialului, de către comisiunile însărcinate să lucreze cu program.

În ce privește vânzarea, Enciclopedia este ca și plasată cu anticipație, întrucât fiecare va ține să aibă o carte utilă și o operă la care a colaborat și în foile căreia se găsește numele lui, amintit ca un exemplu cultural. Din prețul de vânzare, se va scădea contribuția fiecărui colaborator.

O singură obiecțiune se poate ridica împotriva unei atari metode de lucru și de finanțare, că este simplă și posibilă. De obicei, oamenii cu idei și de inițiativă preferă lucrurile complicate și cu neputință de realizat, ca să câștige din răbdare și insuccese noțiunea că au luptat, și un soi de mucenicie care să-i autorizeze să afirme că „la noi nu se poate face nimic“.

T. ARGHEZI

Prescură neslujită

Mă aștepta lângă ușa bisericei, iar eu mă opriam în dreptul ei și îi întindeam mâna, zicându-i:

— Dumnezeu te ierte, lele Palaghie!

Apoi, mă uitam la opincile ei și cercam să le număr peticele. Când ajungeam cu număratul pe la treizeci, pierdeam firul. Nu-i mirare! Oamenii spuneau că talpa de odinioară a opincilor lelei Palaghia nu mai există. Au ros-o de mult dinții vremilor. Locul ei l-au luat vre-o o mie de peticuțe, cusute unul lângă altul, an de an.

— Lele Palaghie, — îi mai ziceam, — când o fi să mori, să-mi lași mie opincile.

— Ți-le las, domnule părinte, — îmi răspundea zimbînd. Doar nu le-oi duce cu mine în mormânt? Atîta numai, că nu putem ști, care ne-om îngropa unul pe altul, dumneata pe mine, ori, eu pe dumneata...

— Așa-i, așa-i, — ziceam eu, privindu-i trist sbîrciturile feței.

Apoi îi întindeam o prescură, adusă din altar anume pentru dînsa.

— Să-ți fie paws pentru morți, — îmi zicea atunci, aruncându-mi o privire plină de recunoștință și sărutându-mi mâna. Apoi, se ducea în drumul ei.

O luam și eu către casă, trist, cu capul plecat în pămînt și zicînd în gîndul meu:

— Cine știe, cine știe! O s'o îngrop eu pe ea, ori, ea pe mine?

Cu mici variații, scena aceasta se repeta în fiecare Duminică și sîrbătoare. Ea singură primea dela mine o prescură drept remunerație pentru cercetarea bisericei. Îmi erau dragi peticuțele opincilor ei și schintele ce i-se iveau în ochi când lua în mînă prescura. Apoi, ea singură îmi spunea pe față indiscutabilul adevăr că și popii sunt supuși legii eterne a morții.

Într'o Duminică, după ce și-a primit prescura, nu-i venea să plece. Părea că peticuțele opincilor i-s'au țintuit dintr'odată, în pămînt. Mă uitai la ea, mirat, și văzul în ochii ei strălucind doi stropi de lacrimi. O întrebai:

— De ce ești năcăjită, lele Palaghie?

— Ei, domnule părinte, mă doare; — îmi răspunse, ducându-și mâna dreaptă la inimă.

— Ce te doare, lele Palaghie?

— Iac'ășa, — făcu, ridicând din umeri și privindu-mă țintă în ochi. Mă gândesc, câte prescuri am primit eu dela dumneata? Vre-un car, poate...

— Nu te gândi la astfel de fleacuri, — o întrerusei. Le-am dat cu dragă inimă, totdeauna...

— Așa-i, așa-i, — mai zise, oftând. Dar vezi, eu n'aduc nici-odată prescuri la biserică. Dumneata n'ai mâncat nici-odată din prescurile mele...

— Și-apoi? Ce-ți pasă? Vezi, oamenii sunt de două feluri. Unii aduc la biserică prescuri, alții nu pot s'aducă decât lacrimi... Dar să știi, lele Palaghie, că îngerii lui Dumnezeu cu aceeași luțeață duc la cer și prescurile și lacrimile...

Și ca să pun capăt convorbirii, plecai către casă.

De unde bruma să aducă lelea Palaghie prescuri la biserică? Eu îi cunoșteam starea și știam, că trăiește numai cu mălai și mămăligă, cât e săptămâna de mare. Numai în Dumineci și sărbători, când îi eam eu prescura, știa sărmana că Dumnezeu a lăsat să crească și grâu pe hotare. Trăia din lucrul mânilor, la baia de piatră, cărând de dimineața până seara cu un cărucior, pentru o plată mizerabilă, nisipul ce rămânea după piatra sfărâmată de bărbați. Cu chiu cu vai își ținea sufletul în oase, cu mălai și cu cartofi. Rar, rar de tot se rătăcea pe la căsuța ei câte-un strop de lapte, ori, vre-un bulgăr de brânză. Când îi dam prescura, aș fi putut să-i zic:

— Vezi, eu te nutresc cu grâu... Cu vin și cu unt de lemn, cum zice scriptura, nutrească-te îngerii...

În zilele de lucru n'o vedeam. Seara, când se întorcea dela baie, își mânca repede mălaiul și cartofii, zicea un Tatăl nostru pentru ea și unul pentru bărbatul ei, răposat de mult, apoi se da dorului, ca să se poată scula de cu noapte și să plece iarăși la baie.

De-aceea, în Joia următoare, după-ce se înserase, când o văzui întrând în casa noastră, m'am crucit de-a binelea. Mă uitam pierdut la peticuțele opincilor și la sbârciturile obrajilor ei.

— Dumnezeu te-a adus, — lele Palaghie, — îi zisei, desmetecindu-mă. Ce vânturi te bat pe la noi?

— Vânturi bune, domnule părinte! Mi-a ajutat Dumnezeu să-mi fac și eu o prescură... N'ai putea s'o slujești mâne dimineață, până când nu se începe lucrul la baie? Știi, pentru păcatele mele și ale răposatului...

Glasul ei era vesel și drăgălaș, ca al unei fetișcane.

— O slujesc, lele Palaghie, — îi răspunsei emoționat, o slujesc când vrei... Dar, de ce-ai mai făcut prescură? Ași fi dus eu vre-una dela mine...

— O, bine că mi-a ajutat Tatăl, — protestă lelea Palaghie, luându-și rămas bun.

Am însoțit-o până la poartă, iar cu privirile până la colțul uliței. În lumina lunii pline ce strălucea pe cer, opincile ei păreau acum noul-nouțe. Pașii ei păreau săltăreți, ca ai unei fetișcane ce se duce la horă.

Ar fi trebuit să fiu vesel în seara aceea, dar, nu știu ce m'a ajuns. O tristeță adâncă s'a lăsat pe sufletul meu. Până în clipa când am închis ochii mă urmărea gândul, că lelea Palaghie, și-a tras poate bucătura dela gură, ca să facă prescura, ... ca să mănânc și eu odată prescura ei, cum a mâncat ea prescurile mele...

— Vai, — îmi ziceam, — eu voi sluji o prescură frământată cu aluatul suferinței!

* * *

Când m'am trezit, se bătea ziua cu noaptea. Imbrăcându-mă repede, tiptil-tiptil, ca să nu trezesc pe cei ai casei, am ieșit în curte să văd, n'a venit lelea Palaghia?

Venise, sărmana. Era în cerdacul casei, într'un hal de nedescris, cu ochii turburi, nedormiți, cu năframa aruncată ca și cu furca pe capul ei și cu peticuțele opincilor numai pe jumătate încheiate.

— Ce-ai pățit, lele Palaghie? — o întrebai, încrucișându-mi mâinile pe piept.

— Vai, Doamne, sfintel Atâta putu să spună cu glas stâns, speriat...

— Au mâncat poate șoarecii din prescură? — o mai întrebai mușcându-mi buzele cu dinții, ca să nu zâmbesc.

Se prinse cu amândouă mâinile de un stâlp al cerdacului.

— Vai, Doamne, sfintel M'a bătut Dumnezeu, domnule părinte!

— Cum nu, — făcui eu, mișcând din cap. Tocmai pe dumneata o să te bată Dumnezeu... Nu-ți bate capul cu astfel de fleacuri.. Are Dumnezeu pe cine să bată (mă gândiam la mine). Dar, spune-mi, ce-ai pățit?

Legănându-și capul în dreapta și în stânga, scoase un geamăt surd.

— Vai, mi-e rușine, vai, mi-e rușine... Apoi, își desfăcu traista și scoase, tremurând în tot trupul, o jumătate de prescură...

— Vezi, — reîncepu, — și apoi, să nu mă bată Dumnezeu?

— Nu înțeleg nimic, lele Palaghie...

— Vai, păcatele mele! Cine m'a pus să fac prescuri? Iată, mi-a arătat Dumnezeu, că nu sunt vrednică...

Cu chiu, cu vai, cu sughițuri, cu lacrimi și cu gemete îmi povesti întâmplarea.

Seara, când s'a întors acasă, și-a scotocit toate ungherele casei, dar, n'a găsit nici măcar o coaje de mălău. Ca să mai facă mămăligă, era prea târziu. S'a socotit una și bună și s'a culcat nemâncată. Dar pe la miezul nopții, s'a trezit de-odată, ruptă de foame... Scotocind somnoroasă prin aceleași unghere, dete de prescură, și fără să-și dea seama ce face, își împlântă în ea puținii dinți, ce i-au mai rămas. Numai când a mântuit-o pe jumătate și-a adus aminte, că nu-i prescură slujită, căpătată dela mine, ci prescură făcută pentru liturghie,

pentru iertarea păcatelor ei și ale răposatului... N'a mai putut închide nici-un ochiu. Abia a apucat să se mișcească de ziuă, ca să alerge la mine și să-mi spună...

Își împreună mâinile, ca de rugăciune.

— Ce să mă fac acum? Vai, păcătoasa de mine, am mâncat prescură neslujită! Ce se va alege de sufletul meu?

— Ce să s'alegă, îi răspunsei, fără să opresc zâmbetul ce-mi flutura pe buze. Iată, tocmai vine cantorul. Ne ducem la biserică, să slujim liturghia...

— Eu nu mă duc, — strigă, încleștându-și mâinile de stâlp. Se răstoarnă biserica pe mine...

— Nu te copilări, — lele Palaghie, — îi mai zisei. Ce socotești, că Dumnezeu e așa, ca noi, oamenii? Dumnezeu se uită la inima omului, nu la prescura lui... Ce-l o jumătate de prescură înaintea lui Dumnezeu? O nimica toată...

Nu s'a lăsat convinsă, dar, s'a lăsat s'o duc de mână, ca pe un copil, la biserică... Am slujit liturghia, luând agnețul din jumătatea de prescură. A fost o liturghie tot atât de dumnezeiască, sfântă, ca și cele slujite cu prescură întreagă.

Jumătatea de prescură îmi pusesem în gând să i-o dau ei, ca să completeze mâncarea întreruptă la miezul nopții. Dar, de astădată, nu m'a așteptat la ușa bisericii. S'a grăbit poate, ca să ajungă la baie, la căruciorul ei. Am mâncat-o eu, și am simțit că e dulce, dulce, ca inima aceleia care a frământat-o.

În noaptea următoare m'am visat pe o câmpie întinsă, acoperită cu flori și verdeață. Mii și mii de îngeri într'aripați, veniau din tusspatru părți ale lumii, cântând cântările celei mai frumoase liturghii, și purtând în mâni tave de argint, cu prescuri. Un singur înger avea tavă de aur, iar pe tava lui o jumătate de prescură...

Când, în Duminica următoare întâlnii pe lelea Palaghia la ușa bisericii, nu mă mai uitai la peticuțele opincilor ei. Întinzându-i obișnuita prescură, i-am povestit visul...

SEPTIMIU POPA

Bacunin

Cincizeci de ani dela moartea lui

„Die Lust der Zerstörung ist zugleich eine schaffende Lust!“
M. Bacunin. Din articolul apărut în
„Deutsche Jahrbücher“ în 1842.

Mihail Bacunin este primul teoretician al anarhismului rusesc. Există istorici cari îl numesc „părinte“ al anarhismului rusesc. După noua concepție despre filozofia istoriei, termenii ca „părinte al“ (unei mișcări) „factor“, „personalitate istorică“ rămân fără conținut. Ei sunt numai exponenți ale unor stări sufletești ale mediului în care s'au născut. Prin ei — se dezvăluie istoria, care este o desfășurare a fondului sufleteș al unui popor. Stările anarhice ale spiritului rusesc n'au fost create sau provocate de o personalitate istorică, în cazul nostru de Mihail Bacunin, ci s'au manifestat prin el.

Mihail Bacunin a fost boer din naștere. Contemporanii ni-l descriau când ca pe un boer-nărod, când ca pe un veșnic student, cu cotoare de tutun pe barbă și pe haine, făcând datorii mici și neplătindule niciodată pe simplul motiv că uita de ele. Unii îl consideră numai ca om de acțiune. Se înșală, fiindcă Bacunin, în vagabondajul lui revoluționar, găsea timp să cugete și să scrie articole în revistele mari europene, și chiar cărți. Un reprezentant al metafizicii germane în Rusia, Stanchevici prețuia mult capacitățile intelectuale ale lui Bacunin de a gândi „speculativ“. Mai târziu, occidentalistul, revoluționar și filozof rus, Herzen, a numit pe Bacunin „cugetător adânc“. În istoria filozofiei,

Bacunin a lăsat oare care urmă. Profesorul de filozofie de la universitatea din Kiev, Eugen Sectorschi, afirmă că Bacunin cel dintâiu s'a răzvrătit împotriva quietismului de cabinet al hegelianilor. Și afirmarea lui Sectorschi e justă: Bacunin, primul, a interpretat dramaticismul dialecticului lui Hegel nu ca o ciocnire între noțiuni abstracte (coliziile) cari, după cum și marele critic Belinschi a spus, amintesc schelete înșfăcate reciproc cu brațe costelive dansând în cimitir, ci ca o luptă vie între forțe reale și inamice. Bacunin a interpretat dialectica lui Hegel nu ca discuție, ci ca revoluție, revoluție permanentă. După Bacunin procesul cosmic e un proces dialectic, ce nu se oprește niciodată. Comunismul bolșevic rusec din zilele noastre, care din punct de vedere filozofic e o revărsare a tendințelor anarhice din spiritul slav („antiteze încercuite“ și răzbufnite într'un moment dat) își caută de multe ori și Fermeii și justificarea în anarhismul lui Bacunin. „Permanentizarea revoluției“ — expresia lui Troțchi din 1924 ar fi putut să fie pronunțată de Bacunin în 1842.

În procesul dialectic al istoriei cosmice, Bacunin a iubit antiteza. Teza și sinteza îl iritau. Îi plăcea lupta, și filozofia lui e filozofia luptei. Ca să ajungă la concepția antitetica a procesului cosmic, Bacunin a făcut un strașnic și poate neașteptat salt mortal.

În tinerețe, Bacunin era un placid și în termenii actuali, un contrarevoluționar, în termenii filozofiei sale anarhiste de mai târziu — un tezist. Aparținea mediului idealist al lui Belinschi, care avea asupra lui o mare autoritate. Făcând o paralelă între mentalitatea germană și cea franceză, Bacunin se scârbește de scenele sângeroase și turbate ale revoluției, admiră cum poporul german a scăpat, datorită profundului său sentiment religios și estetic de uraganul „abstract și fără limite“ care a cutremurat Franța, cât pe ce să o prabușească. E atât de blând, de supus Bacunin, încât pare a fi bătrânul Zosima din „Frații Caramazov“ a lui Dostoievski. „Antitetical“ de mai târziu scrie ca cel mai puritan hegelian cu suflet mistic și pravoslavnic: „Suferința e bună: ea e cea flacăra curățitoare care transformă spiritul și-i dă tărie“. Ce banalitate! Să o auzi din gura lui Bacunin, care a turmentat Europa până acum cincizeci de ani cu dionisismul său anarho-revoluționar.

Mai era și conservator supus țarului. „Rusul adevărat e acel care e supus împăratului“. Și în timp ce oamenii geniali sfărâmau cu prețul vieții un regim din toate punctele de vedere blestemat, Bacunin scria că „trebuie să acceptăm realitatea sub toate raporturile și în toate condițiile vieții“. Bacunin e și creștin și probabil poate pravoslavnic. „Fără religie nu putem avea stat“ scria el. Revoluția (franceză) a fost negarea oricărei stat, ori cărui ordin legal. Întreaga viața a Franței nu e decât conștiința vidului. Cei cari au citit cartea lui de mai târziu, „Dumnezeu și statul“ își amintesc, că el nu nega, ci arunca cu barda în Dumnezeu și în stat. Într'o scrisoare către părinți publicată de Maxim Kovalovski, Bacunin scria: „rușii își iubesc patria, își adoră monarhul, voința lui e pentru ei o lege. Nu se vă

găsi niciunul dintre ei care să nu-și sacrifice toate interesele pentru fericirea suveranului și pentru prosperitatea patriei“. Până în 1842, când apărură celebrul lui articol în „Deutsche Jahrbücher“ când s'a și produs criza sufletească în sufletul lui Bacunin, o criză care l'a dus la anarhism și la nihilismul revoluționar, Bacunin nu prezintă nimic extraordinar, deci nimic interesant; rămânând în cadrul cugetătorilor „slavofili“, foarte supuși și foarte mari legalisti. Numai după ce a trântit bomba: „Voluptatea de a distruge e de asemenea o voluptate creatoare“, — Bacunin devine un subiect de studiu, de imitație de blestem sau de venerație.

* * *

Hegel afirma că în statul istoric există o sinteză, deci ceva rațional și pozitiv; statul după el e încarnarea reală a ideii morale. După 1842, Bacunin, proclamând eternitatea antitezei, a proclamat irationalitatea și imoralitatea realității. Realitatea trebuie distrusă. Statul trebuie distrus. Dumnezeu trebuie distrus! Și logic în avântul lui de a distruge totul, el proclamă nimicirea rând pe rând a tuturor statelor, a tuturor bisericilor cu toate instituțiunile lor religioase, politice, judecătorești, financiare, polițienești, universitare, economice și sociale.

Negarea la Bacunin nu ia formele blânde ale anarhismului contemplativ al lui Crapotchin și Tolstoi, de mai târziu. La aceștia, negarea societății pornește dintr'un dor, foarte nelămurit, de mai bine și unul a găsit viziuni sociale lar celalt, Tolstoi — idealul creștinismului mistic. La Bacunin — negarea, distrugerea ia formele unei furii, unui *raptus melancholicus*. „Și dăm drumul la tot ce se numește patrii urâte și să distrugem tot ce în același limbă se numește ordine publică. Pentru aceasta distrugere e necesară imediata „revoluție socială, filozofică, economică și politică“.

Ceiace e tragic în concluziile lui Bacunin, e anume *credința* că „acest hegelian, care nega naționalitatea realității, acest Ariman era încredințat că distrugând — cum spune Eugeniu Spectorschi — el zidește“. Pentru el distrugerea e „schaffende“ — e creatoare. Anarhismul lui, care ar fi rămas o simplă pornire nihilistă fără aceasta credință subiectivă, realizează planul istoriei. Și Bacunin a trebuit să revină la termenii „sintetici“ ai lui Hegel, măcar prin faptul că a conceput posibilitatea unei noi istorii a umanității, deși *într'alt* plan. E nevoie să construiască o nouă filozofie a istoriei „bazată pe credință în progresul umanității“ bazată pe postulatul sentimental (mai de grabă) să vadă pe om, „acest văr al gorilei“ transformându-se într'o ființă superioară și inspirată. Găsea și un scop precis istoriei: „în triumful omeniei constă scopul și sensul istoriei“. Scopul istoriei — *omenia* — e realizabil numai în condițiile libertății absolute. Și pentru că statul e un instrument de opresiune, statul trebuie distrus și înlocuit printr'o federație de comune libere.

Ajungând aici, după ce a părăsit cugetarea teoretică, Bacunin

se încurcă rău. Trebuia să-și exemplifice concepția comunelor libere. Și a găsit: *federația liberă a popoarelor slave*. Natural, Bacunin era prea rus, ca să poată, oricât s'ar fi desprins de realitățile concrete, să ajungă la o altă formulă decât aceia care se degaja din sângele lui. El striga în toată Europa: noi n'avem patrie, patria noastră e revoluția generală, deși la congresul slav dela Praga în 1848 a propus formula sa, pentru care a și fost purtat pe brațe de toți delegații congresului.

* * *

Dela 1842, când Bacunin a apărut în Europa ca explozia unei bombe, și până la 1876, când a și murit, nimeni n'a „turmentat“ Europa mai mult decât el. Fiindcă nu era om de cabinet, ci de acțiune directă și totală, cu temperamentul lui clocotitor, ori unde se isca o revoluție, Bacunin participa, și cum spune acelaș profesor de filozofie, ori unde apărea Bacunin, se năștea o revoluție. Era epoca guvernelor revoluționare, și fiindcă Bacunin era inamicul tuturor guvernelor, se manifesta și împotriva celor revoluționare. De aceia nu-și putea găsi loc de odihnă — guvernele îl expulzau. În 1847 Guizot l'a expulzat din Paris și din Franța, pentru o cuvântare ce a ținut-o la banchetul revoluționarilor polonezi, pe cari îi îndemna să continue lupta împotriva patrie sale. În 1848 expulzat din nou din Franța pentru că a vrut să „adâncească“ revoluția din Februarie. Expulzat din Praga, a fugit în Dresden unde se începuse o mică revoluție pe care el năzuia să o facă „universală“. În Germania a fost prins și după ce a fost ținut în închisoare, Bacunin a cunoscut și lanțurile — a fost extradat în Rusia. Închis în fortăreața Petropavlosc, mutat în fortăreața Schlüsselburg, exilat în Siberia. De aici a fugit în Japonia. A trecut în America. A sosit la Londra. S'a împrietenit cu Karl Marx, a participat la înființarea Internaționalei Socialiste, a „spart“ Internaționala lui Marx, pentrucă n'a putut deveni șeful ei; s'a pus în fruntea revoluționarilor polonezi cari pregăteau o descindere din Suedia pe pământul rusesc.

În lupta lui cu Marx pentru hegemonia în Internaționala Socialistă, Bacunin milita pentru principiul anarhic al descentralizării și federației, Marx nu îngăduia decât centralizarea și disciplina.

În 1876 când moare Bacunin, a murit și opera lui Marx.

Există o latură nelămurită în viața lui Bacunin. O literatură savant scrisă dovedește că el „s'a pocăit“. Printr'o scrisoare trimisă lui Alexandru al II-lea, care prin miniștrii săi proclamase „dictatura inimii“ — deci un regim de blândețe, Bacunin cerea împăratului să-l ierte. Vroia să devină din nou rus adevărat și cetățean supus. Există un dosar în privința aceasta, publicat de curând de guvernul sovietic, un dosar a cărui autenticitate nu poate fi pusă la îndoială. Dacă ar fi așa — și nimic nu ne oprește să credem că a fost așa — viața lui Bacunin deschide porțițe să pătrundem în sufletul acesta misterios.

Un geniu ar putea să studieze și să ne lumineze — fie chiar și în forma unui roman — etapele acestea zguduitoare de trecere dela o extremitate la altă.

Dela smerenia creștină la răzvrătirea împotriva lui Dumnezeu și a ordinii sale și din nou la credințele dintâi.

E o imagine cuceritoare Bacunin: cel mai mare anarhist al veacului al XIX prăvălit în genunchi în fața împăratului, Unsul lui Dumnezeu.

G. M. IVANOV

In campanie electorală

La cumpăna apelor

Județul Severin, după noua lui delimitare nu are decât o singură șosea națională în stare relativ bună, aceea care îl străbate dealurgul și care abia la Caransebeș și Lugoj se mai ramifică și în alte direcțiuni. Până aci, la dreapta și la stânga ei, drumurile se găsesc într-o stare cum le descrișese Iosif II, cu ocazia primei sale călătorii prin Banat, în cadrele unui memoriu adresat mamei sale, Maria Terezia: „le creiază natura, lumina le-o dă soarele, luna, și stelele“...

Un asemenea drum ne conduce în direcțiunea opusă cu Valea Iepii, înspre Valea Almăjului care, începând la nord de Mehadia se întinde și se pierde în șesul Bisericii-Albe, pe teritoriul actualei Lugo-Slavii. Cum vedem, este o regiune pe cât de întinsă pe atât de izolată. În afară de drumul plin de riscuri ce pleacă din Mehadia și corespondentul său dela celalalt capăt al văii, din altă parte nu este accesibilă. Această împrejurare a determinat stăpânirea românească, ca din primele zile ale instituirii să se gândească la construirea unei șosele moderne, care să evite marile obstacole ale naturii. De cinci ani de zile se lucrează la acest drum și tot nu se știe când se va isprăvi, deși în mai multe rânduri a fost inaugurat cu „răchie prefriptă“ de Almăj, preamărindu-se munca „dezinteresată“ a cutărui deputat. Acest drum, care pornește din comuna Iablanița, trecând prin Petnic—Globucralova și eșind la Lăpușnicel, fără să urce câtuși de puțin, — odată isprăvit ar deschide o nouă epocă în viața Almăjului, dăruiit de natură cu bogății imense. Până și cel din urmă țaran este convins de acest adevăr, astfel încât locuitorii din partea locului depun toate stăruințele pe lângă noii pețitori întru deputăție, pentruca lucrarea începută să fie dusă cât mai curând la bun sfârșit. Dar lozinca noastră fiind să nu facem n'ciun fel de promisiuni riscate, n'am putut să precizăm nimica. Le-am pus în vedere toată munca noastră, juruind să nu descindem la țuică caldă până când șoseaua nu va putea fi predată efectiv circulațiunii.

După această scurtă zăbavă ne întorcem iarăși la șoseaua națio-

nală și ne continuăm drumul spre nord. Pe ici pe colo mai întâlnim câteva sate, toate bânuite de aceleaș năcazuri și griji. Nu de-acuma, ci dela originea lor, căci pe multe din ele însuși numele le trădează că n'au suferit niciodată de belșug. Cine știe ce vremuri maștere au determinat pe cei dintâi români să se stabilească, de pildă, în țara bolovanilor, în G'obu rău?... Astăzi nici nu mai interesează această chestiune. Cele câteva sute de suflete un singur lucru vor să știe și anume: România-Mare trebuie să-l transforme în G'obul fericii, mai ales că nu puțini politiciani se cred capabili să facă acest lucru.

Urcând Dealul Plugovei, pe o serpentină de o rară frumusețe, simțurile noastre scapă de sub impresiunea deprimantă a vieții de detaliu văzute prin văgăuni și admirăm minunatul tablou de ansamblu ce ni-se îmbie de sus. Desfătându-ne privirea în el aproape regretăm că a trebuit să cunoaștem viața fărâmițată, cu toate nevoile ei de jos și care este în complet dezacord cu aceea bănuită de sus.

Trecând de Dealul Plugovei, în fața noastră apare o câmpie accidentată, pe care românul o scobește cu râvnă, deși ea n'ar fi prea potrivită pentru agricultură. Dar ce nu face hărnicia inteligentă a românului! Nu arareori se vorbește și pe aici de o bună recoltă. Rezultatul este, că satele au un aspect cu adevărat occidental, cum e bunăoară comuna Domașnea, care îți face impresia unui însemnat târgușor, cu case ridicate la etaj și cu români foarte împrietenți cu cartea, deși propriu zis ne găsim într'o regiune de munte. Încă din plin sat pornește serpentina ce încalecă dealul Domașnei, numit cumpăna apelor, pentru că desparte Valea Bela Rece de aceea a Timișului.

Dar locul acesta nu este însemnat numai din punct de vedere geografic, ci și istoric, economic și chiar sufleteș.

Pe dealul Domașnei s'a dat acum 188 de ani una din cele mai crâncene lupte cu turcii. Și astăzi încă, poporul numește „turcii morți“ unul din vârfulurile lui.

Dincolo de dealul Domașnei și viața economică ia un alt aspect. Civilizația a câștigat deplin acces cu toate prerogativele ei bune și rele. Cele dintâi au făcut ca românul să-și muncească pământul intens și rațional, cele din urmă au venit la braț cu capitaliștii streini de neamul nostru cari ne-au devastat pădurile. Gările Teregova și Armeniș sunt o dovadă vie a afirmațiunii noastre. În această direcție, civilizația contemporană nu l-a putut ajuta pe român; munca și inteligența lui se irosește în slujba capitaliștilor streini.

Dealul Domașnei pare a fi și o cumpână sufletească. Populația de pe teritoriul Comunității de avere — dintre Dunăre și orașul Caransebeș — este lipsită de expansivitatea bănașanului, precum și de particularitățile sufletești ale acestuia. Cântecul se înfănește aci numai în forma lui primitivă, însoțind turmele de oi, pe când dincolo de cumpăna apelor, începând cu valea Timișului el se coboară și în sat, găsind adăpost și expresie în acele minunate coruri țărănești cari fac atâta fală Banatului.

Coborând la vale ajungem în valea Timișului superior, care pe

aici este un râuleț mic dar sburdalnic, de care răsună toate văile. Egoismul îl mână cu o grabă de nedescris înspre șesul Banatului, unde îl atrage „mierea“ sărăturilor de „face“, cum zice poetul. Dar plăcerea lui formează una din cele mai mari probleme pentru satele așezate dealungul lui: problema diguirii. Aproape nu există an, în care recolta oamenilor să scape teafără de năvală Timișului. Problema a devenit și mai arzătoare de când cu ploile din urmă, cari nu s'au mai mulțumit cu compromiterea recoltei, dar au luat și porțiuni întregi de teren și toate podurile câte le-au întâlnit în cale.

Întâmplarea a vrut, ca la această triplă cumpănă să poposim și noi, ceata de apostoli politici și de trecere de vreme să fixăm valoarea celor văzute în cursul zilei. Automobilul și-a cules și el impresiile sale, sub formă de cule, fapt care ne silește să zăbovim binisor în dreptul comunei Slatina Timișului. Pe lângă noi treceau agale vitele ce veneau dela pășune, mânate de copilandri veseli, cum se și potrivește cu vârsta lor. Mergând în grupuri ei cântau pe două și trei voci, făcându-te să crezi că nu mai e vorba de cântece populare, ci de acelea învățate la cor, cu învățătorul satului. Ne ascuțim urechile ca să prindem și ceva din vers, care tot popular era :

„Mărie, Mărie,
Spune-mi dragă mie :
Cie frundză să zbrace
Când vântu nu bace?“...

Frunza popului și frunza inimii bănățene — exclamăm cu toții, care dincoaci de cumpăna apelor este mult mai sensibilă...

P. NEMOIANU

Românii ardeleni în Franța

IV.

Mizerii...

Incepusem să ne pierdem răbdarea, mai ales că nu mai înțelegeam nimic.

După atâtea milogeli zădarnice, acum *pretutindeam* să ni se dea celace — spuneam noi — ni se cuvine din partea unei națiuni surori, în a cărei armată vrem să ne înrolăm. Pretindeam, nu ceream. Pretindeam dreptate, căci eram sătui de maimuțareli, oratorii și umiliri.

A fost o greșeală. Atitudinea francă, ardelenescă, n'a convenit comandantului lagărului care, pentru a ne arăta ce putere are asupra noastră, ne-a trimis la... muncă forțată la bala de piatră din *Lardy*, în tovărășia mai multor soldați și grade inferioare, români din Sălaj.

Deprinși sau nedeprinși cu lucrul, a trebuit să punem mâna pe unelte și să tăiem la piatră de dimineața până seara, în cel mai cumplit ger de ianuarie... Aici am ajuns! (Fi-voi oare crezut?) Istovit, cu degetele dejerate strângând târnăcopul, munceam ca robii, lipsiți de orice nădejde într-o soartă mai bună.

După cum am amintit mai sus, eram în tovărășia mai multor soldați de naționalitate română, din părțile județului Sălaj.

Erau oameni din regimentul meu, oameni pe cari îi cunoașteam, cari mă cunoșteau. Și, aveau motive să mă cunoască. Intervenisem de nenumărate ori să poată pleca în concediu, acasă, le făcusem scrisori, căci nu știau să scrie și îi ajutasem decâteori se putea.

Cu toate acestea, acum, când mă vedeau umilit, în mână cu unealta grea cu care brațele mele nu erau obișnuite și în rând cu ei, în ochii lor nu lucea nici un sentiment de umanitate, ci din potrivă, o ciudată mulțumire.

Îi vedeau făcânduși cu ochiul și dându-și coate: — „Acum e dreptate!” — spuneau ei destul de tare ca să auzim și noi, „acum e dreptate, căci domnil muncesc și ei, alături de noi!”

Iar când era să mergem cu gamelele în mână pentru orezul fiert în apă ce ni se dădea drept hrană, aceiași soldații rugau pe paznicii francezi să silească pe „domnii ofițeri“ să se ducă cu gamelele în urma lor, căci domnii au muncit mai puțin decât ei!

Comedia dela Lardy a durat numai șapte zile. Patronul, băgând de seamă că paguba e mai mare decât folosul muncii noastre, ne retrimise pe propria-i răspundere la lagărul din Etampes, unde Feldwebel-ul prusac ne aștepta cu glume bine ticluite asupra irezistibilei dragoste și frățietății a popoarelor latine!..

Și ne așezară iar pe paele umede pline de păduchi, meditănd asupra celor întâmplare, un fel de *avant-gout* din ceiace poate fi o dictatură verde..

* * *

St. Iust en Chaussee. Am fost trimis aici în calitate de comandant al unei companii de soldați muncitori, pentru a descărca din vagoane năpi pe seama unei fabrici de zahăr. Hrana era relativ bună, însă oamenii noștri erau constrânși să lucreze toată ziua, chiar și Duminica. Nu li se dădea răgaz nici măcar să-și spele rufe și să se curețe. Impotrivindu-se, ei au fost încarcerati până când am putut convinge pe mai marii noștri, că deparazitarea și spălătul nu este un gest... anti-francez.

În aceasta localitate am fost martorul unei scene interesante și neuitate. Un soldat francez din Gascogne, după ce nu s'a putut înțelege cu un soldat de-al nostru pe franțuzește, a întors-o pe spaniolește, făcându-și astfel înțeleasă dorința. Limba spaniolă ce intermediare între un țaran din Gascogne și unul din Ardeal!.. (Imi părea rău că nu se află de față și fostul meu profesor maghiar de istorie, care ne spune că noi românii am fi de origină slavă, balcanică, sau Dumnezeu știe ce!)

Bonneuil sur Marne. În loc de năpi, aici descărcam cărbuni în vapoarașe. Tratamentul se îmbunătăția în măsura ce învățam franțuzește. Cu încetul ne-am convins, că simpatia francezilor — oamenii cu inimă și demni de toată dragostea — trebuie *cucerită*.

* * *

Principalul motiv al desiluziilor noastre prea mari dela'nceput au fost prejudecățile cu cari am pășit pe pământul Franței. Frățietatea latină, de pildă, era socotită de noi ca având proporții fantastice, căci în Ardealul de subt unguri aveam mare nevoie de acest razem sufletesc în lupta noastră de rezistență. În primele zile ale captivității, încrezuți orbește în aceasta frățietate, zâmbeam când ni se întâmpla vre-o neplăcere, și calculam sireții momentului... teatral, când vom binevoi să rostim cuvântul magic: *sunt român!* În curând însă ne-am convins să francezli nu obișnuiesc înainte de culcare să-și împros-

păteze legăturile sufletești cu „frații latini“ din Orient, habar n'au dacă existăm și calitatea de român nu înseamnă pentru ei nimic.

Domesticile noastre prejudecăți sau spulberat foarte curând. De câteori n'am spus noi „suntem români!“ — fără nici un efect?. De altfel, după cum ne-am convins ulterior, nici italienilor nu li s'a dat să guste prea mult în Franța din mierea „frățietății latine“. Prizonierii italieni cari se întorceau prin Franța din captivitate germană, au fost supuși unui tratament atât de prost, încât acestia se plâneau tuturor cu cari puteau sta de vorbă.

Cu atât mai mult admirau francezii pe auglo-saxoni. Pe lângă englezi și americani, francezii se simteau niște adevărați calici. Pe germani îi urau — dar îi respectau.

Prizonierii germani erau tratați cu cea mai mare severitate, ca să nu zicem cu răutate, dar li se respecta demnitatea de om. Asta, de altfel, era și meritul germanilor, cari știau să reacționeze cu ultima energie contra celei mai mici nedreptăți.

Am fost de față la o scenă, care s'a petrecut între un prizonier german și o santinela franceză care a rostit cuvântul „boche“ la adresa celui dintâi.

„*I' bin ka' boschl — l'a sfidat germanul. I' bin d' kriegsgefangener! Verstanden?*“ Francezul, care știa nemțește, simțind că nu e lucru vitejesc a șicana pe un om în imposibilitate de a reacționa, a tăcut, ba ulterior, l'a împăcat pe neamț.

Psihologia de oameni liberi a germanilor aducea cu sine stima, lărgirea libertăților și înmulțirea posibilităților de trai mai omenesc.

Durere, românii n'au impus francezilor acelaș respect. Felul nostru de a răbda toate, fără a crâcni, starea noastră înapoiată, cam neobișnuită în Apus, apucăturile de lobag, provocau un tratament cu totul deosebit de cel aplicat germanilor.

(Aici un ticluim istorioare scrise anume pentru patrioticele utilități ale cărților de abecedare, așa că ne putem permite să rostim acest adevăr, întreg, sperând că oamenii de bine ai aceșui neam vor ști — mai târziu — să îndrepte relele în urma cărora am suferit atâta în Franța).

CORNELIU I. CODARCEA

Săptămâna literară

O îndoită nedreptate

cu prilejul discuțiilor în jurul marilor premii de literatură.

Revistele își iau vacanță. Câteva cuvinte despre „Flamura“.

Discuțiile în jurul legitimității și utilității „marilor premii de literatură“ ale ministerului cultelor și artelor continuă să umple coloane de ziar și pagini de revistă. După primele izbucniri ale nemulțumirilor, cari exprimau sgomotos o sensibilitate jicnită, problema a trecut în analiza gravă a criticei. Dar și într'un chip și în altul sufragiul universal al literelor române s'a pronunțat: „marile“ premii pentru a fi legitime și utile să nu se mai întituleze „mari“ ci pur și simplu premii, iar fiindcă culmile literare nu se prea îmbulzesc în ocolul nostru — care literat ar admite de bună voie o culme alătura de a sa? — premiile să fie divizibile, să se înfrupte toți din ele mai curând. (Așteptarea e chinuitoare.)

Legitime sau nu, premiile ministerului sânt un bun câștigat, după care în anii trecuți jinduiam cu patos pe toate coloanele revistelor noastre literare, blestemând neagra ignoranță a oamenilor politici și nepăsarea lor față de literatură. Pentru aceasta credem cu totul nepotrivită discuția așa cum s'a pornit. Că s'au făcut greșeli și că se vor mai face încă la aprecierea valorilor literare premiabile, lucrul n'are nicio însemnătate și nu păgubește literaturii; din potrivă, dacă măcar odată la cinci ani se va consacra în acest chip opera durabilă a unui singur literat incontestabil, se face o faptă bună întreținându-se în jurul mișcării noastre literare un interes, care până acum lipsia.

Cu deosebire premiile acordate în acest an au exagerat atitudinile ostile acestei bune idei. Mâna juriului a trebuit să găslască opera de premiat din forfoteala curentă a vieții noastre literare. Crema, sau

ceea ce admiteam fără murmur și fără să cercetăm ca valori literare incontestabile, se luase în anii trecuți. De aceea unii au atacat premiul de proză, alții premiul de poezie, iar împreună pe amândouă. Și nemulțumiți cu toții, s'a mers până la absurda afirmație uneori de a se spune că literatura noastră vrednică de consacrare se isprăvește cu Brătescu Voinești și Mihail Codreanu, numai fiindcă unora nu le mai place Ion Gorun și alții nu vor să admită pe Topârceanu poet.

E nedrept, e copilăresc ce facem. Topârceanu nu e poet? Când o spun aceasta confrății, lucrul se explică; dar când o afirmă criticii, e grav. Și de ce nu este dl Topârceanu poet? După unii autorul „baladelor vesele și triste” este „anipoetic” pentru că nu se exprimă după o anumită rețetă; pentru alții nu este poet pentru că dl Topârceanu a scris „Parodii originale” și cine scrie parodii e prea inteligent pentru a fi și poet. Noi credem mai degrabă că dl Topârceanu nu este poet pentru că a fost premiat în anul acesta. Căci dacă ar fi să admitem că pecetia talentului se capătă numai într'un anumit cenaclu literar al Capitalei, ar fi să nu recunoaștem atâția alți poeți cari au dreptul să nădăjduiască la premiul de poezie al ministerului artelor, hotărât ostili aceluia cenaclu; iar dacă ar fi să nesocotim o anumită contribuție de inteligență în producția dlui Topârceanu ar fi să excludem rolul acestei importante facultăți sufletești în zămislirea opereii poetice, ceea ce desigur ar justifica vehemente protestările în lumea poezilor.

Cu dl Topârceanu se face o nedreptate în aprecierile de astăzi, ca și în unele aprecieri din trecut. Pentru foarte mulți dsa a rămas numai autorul „Parodiilor”, pasticheur-ul abil care a făcut imprudența să spună singur despre ceea ce prezenta publicului în volumul dela 1916 că dă „simple focuri și improvizații”, produse ale unui exercițiu „care cere mai multă inteligență decât talent”. Și dl Topârceanu a rămas așa pecetluit. Nimenea n'a mai căutat să cerceteze dacă dincolo de inteligența jucăușă a autorului este o sensibilitate, care vibrează și nimenea n'a înțeles că fără această sensibilitate poetică, în stare să pătrundă în intimitatea poetică a atâtor opere poetice, inteligența dlui Topârceanu n'ar fi făcut nimic. Sânt atâtea inteligente cari au trecut pe lângă poezia lui Octavian Goga, a lui Mihail Sădoveanu, a lui Minulescu și a lui Coșbuș, pentru a nu aminti decât câteva din imitațiile dlui Topârceanu, au simțit cu această poezie, dar n'au rămas cu ea. Dl Topârceanu a pătruns-o și a redat-o. În sufletul dsale opera imitabilă, opera de sugestie, a făcut ceva mai mult decât impresia cântecului de privighitoare în sufletul gușatului lui Carageale care se sterge odată cu încetarea cântecului. Și de aici abia începe talentul, dela ceea ce reține din impresie și poate reda sugestiv. Dl Topârceanu persiflează adeseori în „Parodii”, dar acolo unde sugestia poetică este de nepersiflat, parodia încetează și „imitația” dsale e numai aparentă. Desigur dl Octavian Goga n'a scris despre lună așa cum îl imită dl Topârceanu, dar mediul, atmosfera și în parte expresia sânt ale dlui Goga trecute prin dl Topârceanu.

Acelaș lucru despre Sadoveanu, Coșbuc, Minulescu, unde cercetat cu atenție dl Topârceanu aduce o notă a sa proprie brodată discret pe canavaua autorilor imitați.

În aceste parodii de talent se explică un fenomen nou; sugestia operei de artă pentru a prilejui arta. Dar admitem că nu în „parodii” trebuie căutat poetul așa de contestat astăzi, ci în cele „câteva acorduri personale” cari încheie primul volum publicat și în „Baladele vesele și triste”. Sunt și aici ca și în celelalte lucruri frumoase, cari trebuiesc însă căutate dincolo de o anumită atitudine a poetului. D. Topârceanu e un sentimental, fără a fi un mare liric. Și fiindcă nu posedă avântul deslănțuitor al liriceii, dsa veșnicul preocupat de un exces de auto-critică, își ascunde sentimentalitatea în ceea ce francezul numește „railler” — a-și bate joc fără răutate, a lua peste picior. E aceasta un sentiment de pudoare, care în lumea noastră nu se prea apreciază, fiindcă suntem încă în faza sentimentelor primare, iar atitudinea literară a dlui Topârceanu pare a face o excepție. De aceea se pare că nici n’a fost înțeles decât ca pastişeur. Poetul a rămas mereu ascuns dincolo de acea atitudine de blândă batjocură față de sentimentele sale, suferind și bucurându-se închis în sine, ca într-o carapace de glumă. Și chiar atunci când d. Topârceanu se mărturisea îndurerat, ca în „Pagliaci”, ca în „Singur”, ca în „Fără adresă” ca în „Pastel sentimental”, ca în „Rapsodie de vară”, ca în „Despărțire”, nimenea nu-l mai crede. D. Topârceanu ni-a deprins să râdem și trebuie să ne înveselească mereu. „Balada morții”, „Balada munților”,... dar cine are vreme să le asculte!

* * *

Revistele încep să se resimtă de căldura verii. Într’un ultim efort cu paginile pline doldora, cele mai multe își iau rămas bun dela cititori până la toamnă. Doar câteva se mai încumetă a înfrunta oboseala unui an de muncă, pentru a servi credincioșilor lor retrași la odihnă în umbra parfumată a brazilor lectura unui ceas de comodă singurătate:

Din ultimul număr al „Flamurei” e însă greu să ghicim perspectiva. E prea bogată în conținut ca să nu bănuim o vacanță nemărturisită și prea violu pentru a presupune oboseala. Revista craioveană începe a lua proporții de mare revistă. Faptul e îmbucurător. Ne plângem că nu se citește și totuși editurile nu mai primesc manuscrise (fie vorba între noi, decât numai pe sprinceană) iar revistele se înmulțesc și se îmbogățesc. Altă bucurie deci.

Interesant și sugestiv articolul dlui Louis Silet despre „Micile biserici din Franța”, cu care se începe prima pagină a acestui număr. Din el se desprinde o largă înțelegere a bogatei surse de sentimente care este totdeauna clădirea de închinăciune Domnului și dă indicații juste despre însemnătatea înfățișării estetice în cadru plăcut ochilor pentru ca biserica să fie și o operă de artă și un adăpost de pietate.

D. Nicolae Kiriacescu într-o schiță de studiu asupra literaturii noastre dramatice, analizează rolul personajilor idilice în produsele dramatice românești, făcând observațiuni juste și scoțând concluzii noi și întemeiate. Interesante sunt cu deosebire observațiunile sale asupra personajilor idilice în opera lui Carageale. Carageale idilic, vești zice? Ei bine, da. Iată pe Jupân Dumitrache, iată pe conul Leonida și pe coana Eftimița, „catindatul“ din „De-ale carnavalului“, de cari am răs totdeauna, cari sunt personajii perfect idilice prin naivitatea și curățenia sentimentelor lor și cari puse în anumite situații dau impresia realității și o confirmă, o inobilează. D. Kiriacescu are perfectă dreptate. Idilicul se strecoară în viață, e parte integrantă din complexul ei și când nu ți-l dă deagata d. Zaharia Bârsan în „Trandafirii Roșii“, trebuie căutat și descoperit alătura de grotesc și de brutal.

O frumoasă baladă „Povestea undei“ publică d. Marcel Romanescu, alătura de versuri și proză semnate de Adrian Pascu, Șt. Nemțescu, Paul Constant, Stefan Bălcești. Bogată și interesantă cronică, îmbrățișând întreaga mișcare literară și intelectuală din țară și din străinătate încheie cuprinsul acestui număr.

D. I. CUCU

INSEMNĂRI

„Proști” și „farsori”. — Frământarea din sânul partidului țărănist ne amintește certurile cumetrelor de mahala. A văzut cineva, vreodată, ca să se certe cumetrele pe chestii înalte? De pildă, una să susțină că există a patra dimensiune, iar cealaltă să argumenteze că geometria lui Euclid cu tradițiile ei trei dimensiuni rămâne... inbranlabilă? Motivele și cauzele certe de cumetre sunt întotdeauna copilărești.

Involuntar, avem același prilej de răs sănătos, citind dările de seamă despre cearta internă dintre „leaderii” țărăniști. La început e drept că am fost induși în eroare de d. Bogdan-Duică. În articole savante, scrise cu metodologie de academician, eminentul profesor căuta să ne dezvăluie „o criză” în sânul partidului țărănist, adică un rac, sau un cancer, fiindcă așa se numește boala ce o face pe sân neoplasma de natură necunoscută până acum Și un cancer, în sânul chiar al

unui partid politic, nu e motiv nici de bucurie, nici de filozofări sterpe. E prilej de încruntare de sprincene și de compătimire creștinească.

Și când colo, în sânul partidului nu s'a născut niciun rac — și stava Domnului! — ci în capetele frunțașilor țărăniști s'a produs o neînsemnată maladie: tendința de a-și aprecia reciproc calitățile intelectuale. Țărăniștii, din vechiul Regat au găsit că țărăniștii basarabeni sunt „proști”, iar țărăniștii basarabeni au constatat că cei din vechiul regat sunt „farsori”. Țărăniștii și unii și ceilalți, au devenit criticiști, iar criticism în materie de consistență politică nu merge. Întotdeauna descoperi — analizând pe cei cu cari lupti împreună — că, unul e odată „prost” iar celalalt altădată „farsor”. Și comedia începe. Până acum țărăniștii se acceptau „dogmatic”, luptau pentru talpa țării în pace și armonia era neturburată. Toți se găseau cu

merite și cu inteligență. Maladia, cum spunem, e insignifiantă dar urmările ar putea să fie detestabile. Mai primejdioase decât acele ale racului. Ne-ar părea rău, ca partidul țărănesc să moară într'o încăerare atât de nostim-spectaculoasă, ca harța cumetrelor dela mahala.

Expoziția și târgul... volant. —

Un afiș de cel mai autentic prost gust face de curând o pată galbenă și albastră pe zidurile orașelor, asociat cu cel mai prost gust literar. Fără preciziiuni de sursă și destinație, generalizator ca fructul oricărei lipse de concepție și voință, afișul, semnat cu un nume anonim, pare merit să recomande vag niște vagi produse industriale din țară.

Omul galben care străbate ultramarinul văzduhului duce în palma întinsă în sus, ca mâna unui aruncător de disc, o mașinărie, scoasă probabil dintr'un ceasornic și pe care caută locul ca să o dea de pământ. Individul, un soi de Mercur de culoarea dovleacului, este indicat să fie înțeles după calibrul înfumurărilor mediocrității similii zis moderniste. Fără oase, fără musculatură, desarticulat ca un scuipat, personajul afișului nu este în stare să înfățișeze nici rezultate, nici speranțe, nici omenie, necum efortul tehnologic românesc.

Cât privește legenda, afișul e pur și simplu desgustător cu calificativul *volant*, în loc de *ambulant*. Textul nu răspunde măcar noțiunii pe care intenția unei expoziții care te mută din loc în loc, o are în vedere ca să atingă un scop.

Cine a putut fi destul de nerod și destul de obraznic în fudulia lui, ca să nesocotească la inițiativa unui afiș confecționat cu multă cheltuială, existența actuală a unui rând întreg de pictori eminenți și a unui număr con-

siderabili de scriitori, calificați ca să dea un text, să sugereze o idee și să o execute?

Niciodată n'au să se dezbată oamenii de bancă și de afaceri, de înfațuitatea lor de a se crede a tot competență în stărpiciunea lor intelectuală. Ei sunt încă și astăzi atât de puternici în marele lor analfabetism, încât să nu știe că starea culturală de azi este marcată de circularea în domeniul universal, de valori românești, de care trebuie, obligatoriu, să se fie seamă, când fantazia teighelii trece în domeniile rezervate.

Ar fi măcar de știut de unde porcede afișul?

Bubi și revoluția socialistă. — În *Adevărul* său, d. Bubi Brănișteanu, publicist neoromân, scoate strigăte jalnice de durerea celor ce se întâmplă în Franța. Pentru prima oară în atâți ani, decând îi cetim proza — din obligație profesională — o proză care a început să ne facă bătăături la ochi, d. Bubi plânge de pacostea care o face chier în Franța democrația dsale fără început și fără sfârșit. Vede d. Bubi, că dintr'o tovarășie de democrați, cum sunt aproape toate personagiile dramei politice franceze, nu este nimic bun. Și din contra, vede că situațiunea Franței — cum scrie în *Adevărul* său — reclamă în fine „acțiunea pentru a opri un dezastru“. De ce „în fine“ scumpe? Că doar democrația n'are sfârșit, se prelungește și intră în ideal; își face dintr'un stat de nimic, o grădină platonice. Militant convins al democrației integrate, d. Bubi ar fi trebuit să fie orb, sectar, să nu vadă „situațiunea care reclamă acțiunea pentru a opri un dezas'ru“. D. Bubi, utilitarist din fire și idealist democratic prin așezarea sa intelectuală în empireul ideilor sociologice, er fi găsit un scop și o justificare chiar și

dezastrului. Dar dezastrul social la ce mai e dezastru dacă „prăbușirea financiară, — cum scrie mereu acelaș d. Bubi, mereu în acelaș *Adevăr* al său — și mizeria economică nu sunt propice *nici măcar* unei revoluțiuni socialiste“.

Observați acest „nici măcar“ pe care îl subliniem? Cugetarea lui Bubi, care atât de filozofic plutește deasupra dramei actuale a Franței, eliberată de frunzișul atâtor cuvinte de prisos se precizează astfel: „Democrația nu e rea pentru că produce dezastru, ci pentru că dezastrul ei nu e bun nici măcar pentru o revoluție socialistă“.

De aceia plânge Bubi; dacă mâine telegrame din Franța vor anunța că acolo s'a început revoluția socialistă, atunci, după înțelepciunea lui Bubi, vom putea exclama și noi: „bine cuvântat dezastrul, care produce cel puțin o revoluție socialistă“!

Pater Olasz. Acum câteva săptămâni a apărut o interesantă broșură datorită călugărului Olasz — Pater Olasz — din Sătmar care, prin învățăturile lui, a stârnit mare valvă în cercurile literare și ziaristice ungurești. Se cere în aceasta broșură intitulată „Calea bărbatului creștin“ între altele, eliminarea presei și ziaristilor „anumiți“ din viața ungurilor din Ardeal și partidul maghiar este rugat să renunțe la ajutorul ziarelor atât de agresive de felul lui „Brassói Lapok“, „Nagyváradí Napló“, etc.

Mărturisim, cartea aceasta ne surprinde. Ea cuprinde îndemnuri necunoscută până acum politicei ungurești din Ardeal care, de teama să nu piardă

sprijinul finanței evreo-maghiare, s'a expus, în afară de apărarea revendi-cărilor ungurești și pentru interesele maghiaro-evreimeii din acest colț de țară.

Consecvenți obiceiului nostru de a nu ne amesteca în chestiunile ce privesc exclusiv minoritatea maghiară, așteptăm cu legitimă curiozitate ce atitudine vor lua oamenii politici și presa maghiară din Ardeal față de Pater Olasz și învățăturile d-sale.

Doleanțele Ardealului. — Programul pentru Ardeal al partidului poporului a fost concretizat încă în iarna anului trecut de dl Octavian Goga. Credincios tradiției, partidul poporului *va combate regionalismul prin satisfacerea doleanțelor Ardealului*. Ca ministru de culte, în cadrele departamentului său, dl Goga a realizat acest program încă în timpul trecutei guvernări. La ministerul de culte au fost numiți un număr corespunzător de funcționari ardeleni, cari cunoșteau împrejurările din Ardeal, așa încât Ardeleanul care avea treburi pe la acel minister nu trebuia mai întâi să țină lecții despre stările de pe aici.

De-astădată, realizarea programului se va face în stil mai larg. În curând la ministerul de interne va fi numit un înalt funcționar ardelean și alți funcționari pe la diferitele secții. Tot astfel se va proceda și la celelalte departamente, începând cu cel al instrucției. Guvernul va conduce Ardealul prin ardeleni, dând astfel regionalismului lovitura de moarte. Și regionalistilor, cari vor vedea cum se prăbușește ultimul lor mijloc de existență.